

Reč na promociji knjige *Izboriti se za izbor: životna priča Gordane Rajkov*, Univerzitet u Novom Sadu, ponedeljak 12. juni 2017.

Relja Dražić

Izboriti se

Ko uzme ovu knjigu u ruke primetiće da je ona proizvod saradnje četiri organizacije. Tri takozvane nevladine i jedna privredna, zapravo izdavačka radionica, Futura publikacije. Pošto su moje prethodnice kao predstavnice svojih organizacija kazale/kazaće zašto su se pridružile toj kolaboraciji, dozvolite mi da i ja najpre kažem koju reč o tome u ime pomenute izdavačke radionice.

Već više od dvadeset godina udruženje Ženske studije i istraživanja, da ne kažem Svenka Savić, s poverenjem mi prepušta tehnički posao finalizacije svojih istraživačkih poslova u oblik knjige, dakle pre svega posao uređenja i oblikovanja. Taj posao podrazumeva da knjiga bude oblikovana funkcionalno, pregledno, tipografski korektno i najzad, ali ne na poslednjem mestu, lepo. Tako je nastala već čitava mala biblioteka od više od 20 knjiga životnih priča žena. U tom sklopu već su jednom, tačnije 2009. godine, publikovane i životne priče žena sa invaliditetom u Vojvodini, knjiga koju su priredile Milica Bracić, Mima Ružičić i Svenka Savić. U toj prilici posao mi je bio jako olakšan okolnošću da su na raspolaganju stajale izvanredne fotografije Aleksandre Erdeljan.

Kada sam počeo da razmišljam o oblikovanju ovako šprahšpileriš naslovljene knjige setio sam se jedne od njenih fotografija za koju sam mislio da ni je ušla u tu prethodnu knjigu, a koja je potencijalno mogla poslužiti za naslovnicu. Na fotografiji su senke ljudi sa plesnog podijuma. Jedna od senki pripada dami u kolicima kojoj jedan od plesača pruža ruku. Džentlmeni biraju! Ali fotografija se mogla tumačiti i kao ona čuvena Platonova pećina, pružena ruka mogla bi se pročitati i kao poziv za zajednički izlazak iz pećine opsena. U svakom slučaju fotografija sa velikim metaforičnim, pa i paraboličnim potencijalom. Ipak, odustali smo od takvih korica i to iz tri razloga. Prvo fotografija je ipak već bila objavljena u prethodnoj knjizi, što sam u naknadno utvrdio, drugo, u ovoj knjizi postoji epizoda kada se Gordana Rajkov bila našla u baš takvoj prilici da bude pozvana na ples, nije se odazvala. To sam takođe otkrio tek kasnije čitajući rukopis. Napraviti takve korice značilo bi ilustrovati tu situaciju, a naslovnica ne sme da bude ilustrativna, to je takoreći prvo pravilo dobrog dizajna. Najzad, treći i najvažniji razlog je taj što je žena čija je ova knjiga životna priča svoju borbu vojevala kao, da tako kažem, osvajanje personaliteta u šta će se lako uveriti svako ko pročiata knjigu. U tom smislu nametnuo se foto-portret kao idealno rešenje za naslovnicu. A imali smo i odličnu fotografiju s vedrom pozadinom Medija-centra.

Pretpostavljam da je za naslov odgovorna priređivačica, Mima Ružičić. Pomenuo sam već svrsishodnu igru rečima na kojoj se zasniva. Borba i izbor koje povezuje jedan infinitiv koji ih po zvučnosti obe sadrži u sebi. Zašto je taj naslov tako izvanredan kao što mislim da jeste.

Pre svega jer je pregnantan kakav dobar naslov i treba da bude. Borba koju pominje je zapravo višestruka. Ljudski život po sebi je već borba, budući da se u današnjem svetu odvija u građanskom društvu koje je životinjsko carstvo, da ne kažem zverinjak, kako je to tačno odredio onaj filozof koga neću pominjati da ne ispadne da se pravim pametan. Ali, borba koju ima da vodi osoba s invaliditetom još je složenija. Ona mora prvo da se izbori sa sobom. Zatim sa svojom okolinom, pa sa društvom, i najzad s državom. Ona prvopomenuta borba pritom nipošto nije najlakša. Neki dan sam pročitao u novinama da u Srbiji recimo od multiple skleroze boluje 7000 ljudi. Leči se 10%. Većina od tih 90% neće se dakle izboriti. Mnogi zato što nisu savladali prve dve stepenice. Društvo i država sami od sebe pomoći će radije onda kad u toj pomoći vide korist za sebe. Pada mi na pamet primer Stivena Hokinga.

Na kakav izbor naslov misli? Bio bih na iskušenju da kažem: na svaki koji nije bezizbor s kojim se u startu osoba s invaliditetom suoči pre nego što stupi u onu prvopomenutu borbu. Borbu sa samom sobom. Ali ako pročitate ovu životnu priču videćete u kojoj meri taj izbor može postati raznovrstan ako osoba s invaliditetom nađe u sebi volje, snage i sposobnosti da se uhvati u koštac svih tih pomenutih borbi. Gordana Rajkov je pritom „vojevala“ i u okolnostima socijalističkog društva sa njegovim institucionalnim humanitarnim organizacijama i u ovom našem divljem, burazerskopartijskom kapitalizmu i ja bih ovo kratko izlaganje završio pitanjem Gordani: Kada je bilo lakše „vojevati“? onda ili sada, imajući pritom u vidu i širi, međunarodni zaista neoliberalni kontekst u kome je kvazi-eliminirana klasna borba zamenjena borbom za identitete u kojoj su manjinske grupe našle svoje objektivno povoljno mesto.